

HET WOORD VAN DE WEEK

20e jaargang nr. 32 7 augustus 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Humanistisch vormingsonderwijs

In een groot deel van ons land naderen de vacaties hun einde. Veel kinderen gaan volgende week weer naar school. Daarom is dit misschien een geschikt moment om u iets over humanistisch vormingsonderwijs te vertellen. Bij het voortgezet onderwijs, en daarmee bedoelen we alle onderwijs na de lagere school, dus zowel huishoudschool als gymnasium, zowel l.t.s. als kweekschool; bij het voortgezet onderwijs dus opent zich langzamerhand de mogelijkheid tot het volgen van humanistisch vormingsonderwijs.

Officieel zal pas wanneer de grote wet op het voortgezet onderwijs, de z.g. Mammoetwet van kracht wordt, dit onderwijs overal gegeven moeten worden waar ouders er om verzoeken. Maar vooruitlopend hierop is het nu al op tientallen scholen ingevoerd.

Het voorziet duidelijk in een behoefte. Al jaren immers heerste er een groeiend onbehagen bij buitenkerkelijke ouders over het feit dat op de scholen, die door hun kinderen werden bezocht wél godsdienstonderwijs werd gegeven, maar geestelijke vorming op niet-godsdienstige grondslag onmogelijk was. Vooral op de openbare scholen, waar meer dan de helft van de kinderen uit buitenkerkelijke gezinnen komt wordt dit als een ongewenste toestand aangevoeld.

Het humanistisch verbond komt met het geven van dit vormingsonderwijs aan gerechtvaardigde verlangens tegemoet.

Wat is nu humanistisch vormingsonderwijs? Is het weer een extra vak waarvoor gestudeerd moet worden door de toch vaak al zwaar belaste leerlingen?

Nee, dat is niet de bedoeling.

We proberen de jongere aan het denken te krijgen. Denken niet alleen met zijn hersens, maar ook met zijn hart.

Denken over zijn wereld, onze wereld, en zijn plaats daarin.

Over zijn mens-zijn en wat daar de zin van is; of er een zin is.

Over de andere mensen en hoe je daar tegenover staat.

Over rijkdom en armoede, over democratie en

dictatuur, over goed en kwaad, over geluk en leed, en nog veel meer.

Niet om hem onze antwoorden op te dringen (als we al pasklare antwoorden zouden hebben, wat meestal niet het geval is) maar om hem te helpen in de jungle, die het leven van nu hem aanbiedt, een weg te vinden: zijn eigen weg. De oude zekerheden van het geloof zijn weggevallen. Men kan zich daarover verheugen of men kan het betreuren, dat verandert niets aan het feit dat de mens van nu het alleen zal moeten doen. Alleen, maar samen met zijn medemens de weg zal moeten zoeken; zijn weg. U, als ouders zult hem daarbij willen helpen. Maar het is niet gemakkelijk; de wereld verandert zo snel, de opvattingen wisselen. Ook onze eigen opvattingen; u denkt anders over de dingen dan vóór 1940. Welk houvast hebben we eigenlijk aan te bieden?

Het humanistisch vormingsonderwijs wil proberen u een beetje bij die taak te helpen. Ook daar wordt niet gezegd (uiteraard niet) „zo is het” of „zo moet het”. Maar door gesprekken en het geven van informatie proberen we de jongere de middelen in handen te geven tot het vormen van een eigen levensovertuiging.

Om u een beetje een idee te geven van wat hier wordt bedoeld, zal ik u iets uit zo'n les vertellen. Het is uit een les, die een paar maanden geleden gegeven werd aan leerlingen van ongeveer 13 jaar. Ze wilden praten over Israël/Egypte, en na enige tijd kwam de volgende vraag:

„Juf, waarom wordt er nou wel bloed opgehaald voor de mensen uit Israël en niet voor de Arabieren? Arabieren zijn toch ook mensen, die gaan toch ook niet graag dood.”

Waarop een ander zei:

„Omdat arabieren heidenen zijn en gemeen, me ome zegt het zelf.”

In deze twee jongensopmerkingen ligt de discussiestof eenvoudigweg voor het oprapen. Wat dan ook prompt gebeurde.

Eerst wordt de „ome” door de klas gewogen en te licht bevonden. Mooi was in dit verband de opmerking van een meisje. Ze zei:

„Jouw oom heeft zeker eens ruzie gehad met

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15x23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op
giro 30.49.60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
POSTBUS 114 — UTRECHT

een Arabier. Grote mensen praten altijd lelijk over mensen met wie ze ruzie hebben gehad." Dat konden wij volwassenen dan weer in onze zak steken.

Daarna komt het heidense van de arabieren aan bod. Wat gelooft een mohammedaan? Er wordt iets over de islam verteld.

Vraag van mij:

„Wie heeft er nu gelijk, een christen of een mohammedaan?

Ze kijken je wat gepijnigd aan.

Een meisje probeert:

„Ik denk een christen. Mijn oma gaat altijd naar de kerk en die is o zo aardig"

waarop een ander

„Maar er zijn ook vast wel heel aardige arabieren"

dan komt een derde met

„Een christen denkt dat hij gelijk heeft, en een mohammedaan denkt dat hij gelijk heeft, en daar waar die heilige koeien zijn (hij bedoelt India) denken ze weer wat anders. Ik denk dat niemand weten kan wie er gelijk heeft."

Waarop het eerste meisje dan komt met:

„Het geeft toch ook eigenlijk niks wat ze geloven, als ze maar aardig zijn, hè juf."

Ze had met heel haar 13 jaren en haar gebrekkige formulering de kern aardig te pakken.

Tot slot komen ze unaniem tot de conclusie dat alle mensen in nood recht hebben op hulp, of ze nu jood zijn of arabier.

Kees, een enorme vechtersbaas, altijd één en al buil en schram zegt:

„Stel je voor dat ik daar leg, onderdehand doodgebloed, en dan komme ze langs met bloed, en dan zegge ze tege mijn: jij krijg niks want jij hep blond haar. Dat zou toch gewoon vals weze."

Langzaam, al pratend in dit geleide gesprek met hun leeftijdgenoten komen ze tot een zelfontdekken van de gelijkwaardigheid van de levensovertuigingen. En tot het recht op hulp voor iedereen; ongeacht ras, geloof of huidskleur.

Zo klein als ze zijn, zijn ze bezig de mensenrechten te ontdekken.

Met dit korte verslagje heb ik geprobeerd u een indruk te geven van opzet en bedoeling van het humanistisch vormingsonderwijs. Uiteraard heeft het voor 18-jarigen een ander niveau dan voor de 13-jarigen waar ik hier over sprak. De bijna-volwassen 18-jarige formuleert beter, denkt kritischer, kan de dingen in ruimer verband zien. Het niveau verandert dus; de aanpak nauwelijks. Ook hier zal worden uitgegaan van de problemen, die de jongeren zelf aandragen.

Bij de bespreking daarvan komt ook het informatie-element tot zijn recht (in de genoemde les werd b.v. iets over de islam verteld). Hoe hebben mensen vroeger en nu; hier en in andere streken over het hoe en waarom van de dingen gedacht? De grote wereldgodsdiensten en de grote denksystemen worden behandeld. En niet alleen hoe er is gedacht, maar ook hoe er is geleefd. Figuren als Boeddha, Jezus, Socrates, maar ook Albert Schweitzer of Florence Nightingale.

Maar altijd keren we weer terug naar onszelf. Naar de mens, de mondig geworden mens, die zelf verantwoordelijk is voor zijn leven en wat hij er van maakt.

De vacaties zijn bijna om. Volgende week beginnen de scholen weer. Als u humanistisch vormingsonderwijs ook voor de geestelijke vorming van uw kind belangrijk acht, informeert u dan eens naar de mogelijkheden.

Hetzij bij de school, hetzij rechtstreeks bij het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

O. R. VARKEVISSER-DE BOER

anders

Sluit er uw ogen als bloemen bij nacht,
dan gaan als bloesems licht de dromen wegen,
en droomlang buiten blijft de droeve regen
al zijn u daaglijkse tranen toegedacht.

Sluit er uw ogen als bloemen bij nacht,
want aan de nacht is ons geluk gelegen.
Wat werd verzwegen bij de goudenregen
wordt onder sterren slechts tot stand gebracht.

Alles is anders dan het wordt verwacht.
Verlangens kralen flonkren ongeregen.
Het sneeuwt zo licht — zo zwaar is sneeuwens
vacht.

Wees met uw mond haar lippen toegenegen:
hard zijn ze als hout en koud als kille regen. —
Alles is anders dan het wordt verwacht.

Michaël Deak

Uit: Dichters van deze tijd.

RADIO-UITZENDINGEN

Nederland II

elke maandag om 19.40 uur behalve op 14,
21 en 28 augustus en 11 september.
op die dagen om 22.20 uur.

Nederland I

elke vrijdag om 22.25 uur.

DIE MIDDELEN HELPEN NIET

Men zegt dat in de grote steden van ons land veel marihuana gerookt wordt en dat men zich — in kleinere kring — injecties met L.S.D. geeft. Naast opium en alcohol kunnen wij dit genotmiddelen, roesmiddelen noemen. Zij verwekken een gelukzalige, zorgeloze stemming. Kunstmatige paradijzen, schreef Baudelaire, die verstand van de hennep-extracten had: hij gebruikte haschisch. De invoer van deze voor ons vreemde roesmiddelen werpt vele moeilijk oplosbare problemen op. Naast het West-Europese roesmiddel, de alcohol dringt zich nu — laten we korthedshalve maar zeggen — 't Oosterse middel op. Het heeft een andere werking. In beelden uitgedrukt hoort alcohol bij Gargantua, de reus van Rabelais, die al feestend de wereld op stelten zet. De hennepproducten bij de helden van „1000 en één nacht”, die op een kleedje ver van de wereld, hoog in de lucht zweven.

Is er reden zich scherp te verzetten tegen deze genot- en roesmiddelen? De wereld van de Islam verzet zich tegen de alcohol, de westerse wereld tegen de hennepproducten. Soms met een radicaal verbod dat tot een verbeterd strijd van justitie en onderwereld voert, waarbij ook de matige gebruikers in een duistere wereld van de zwarte markt en misdaad terecht komen.

Wijzer lijkt het misbruik te bestrijden door regeling van verkoop, controle op de kwaliteit en maatregelen ten aanzien van de verslaafden, die zowel wat de alcoholisten als wat de marihuana-verslaafden betreft voor psychiater en sociale paedagoog moeilijke patiënten vormen.

Waarom naast een zekere mildheid ten aanzien van alcohol een zo verbeterd strijd tegen de oosterse middelen? Is men bang voor producten van vreemde bodem? Voelt men er een bedreiging van de eigen cultuur in?

De hennepverdedigers in ons land werken dit zeker in de hand, want zij behoren — als regel — tot een groep, die heftig in verzet komt tegen veel eigenaardigheden van onze samenleving. Zij achten het Westen té actief, té

agressief, té rationeel, té veel op nut en doelmatigheid gericht en bepleiten een meer beschouwende mentaliteit, een meer passieve, meer vrouwelijke, meer in zich zelf gekeerde levenshouding en menen dat deze waarden door de oosterse roesmiddelen gewekt kunnen worden. De gezagsdragers voelen deze aanval blijkbaar goed aan en achten zich en de maatschappij bedreigd.

Ook al is men er vast van overtuigd dat onze cultuur uiterst waardevolle elementen bevat, die men niet graag verloren zou zien gaan, dan nog zal men moeten erkennen dat het Westen nog veel zal kunnen leren van het Oosten. Maar, zo moet men zich afvragen, moet dat nu met deze middelen. Zou het juist zijn als wij de democratie met alcohol propageerden? Is hennep nu het aangewezen middel om iets te leren van het Oosten? Als men Vinkenoo en de zijnen volgt, krijgt men de indruk dat de roesmiddelen de kern van een religie zijn geworden.

Daarmee vergeet men dat dit niet meer dan middelen zijn; dode stoffen, die bij bepaalde daartoe aangelegde mensen schijnparadijzen verwekken. De arts van Baudelaire schreef reeds dat elke haschisch-gebruiker de dromen krijgt, die hij verdient. Dat wil zeggen dat maatschappij-kritiek en opbouw van nieuwe waarden alleen kan geschieden in en door de geest van mensen die hierop gericht zijn en die in staat zijn iets nieuws te scheppen.

Wie niet vervuld is van deze idealen en wie niet in staat is ze vorm te geven, zal ook met de hulp van welk middel dan ook, zich alleen maar in banale dromen bloot stellen aan de kwade gevolgen, die deze stoffen ook kunnen bezitten. Hetzelfde geldt voor alcohol en ik wil zelfs wel toegeven dat alcohol waarschijnlijk veel gevaarlijker bijwerkingen heeft, maar we mogen niet vergeten dat b.v. L.S.D. uitdrukkelijk wel gevaarlijk is en vooral dat verslaving aan al deze middelen overal en altijd hetzelfde trieste en rampzalige beeld geeft dat we van opium en alcohol maar al te goed kennen.

V. W. D. SCHENK

SOCIALE ZEKERHEID EN

PERSOONLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum

Samengesteld door:

Mevr. J. W. van den Blink-Rolder; Dr. G. F. Fortanier; Mr. K. Groen; Dr. H. Hoefnagels s.j.; W. D. Lelieveld; J. Reehorst; Mr. dr. A. A. van Rhijn; Mr. H. Versloot; Drs. J. J. Voogd; Mr. H. B. J. Waslander

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 32.

De vraag luidt: In hoeverre ontplooit zich de cultuur, waarin wij leven in de vormen van het spel? In hoeverre is de ludieke geest vaardig over de mens die die cultuur beleeft? De vorige eeuw, meenden wij, had veel van de spel-elementen, die al de eerdere gekenmerkt hadden, ingeboet. Heeft dat tekort zich hersteld, of is het nog groter geworden?

Op het eerste gezicht schijnt een hoogst belangrijk compensatie-verschijnsel het verlies aan spelvormen in het maatschappelijk leven meer dan goedgemaakt te hebben. De sport heeft als gemeenschapsfunctie haar betekenis in de samenleving steeds meer uitgebreid en steeds meer terreinen binnen haar domein getrokken. De ontwikkeling van het sportwezen verloopt echter sedert het laatste kwart der negentiende eeuw in de richting, dat het spel steeds ernstiger wordt opgevat. De regels worden strenger en in meer finesses uitgewerkt. De prestaties worden hoger opgevoerd. Iedereen kent de prenten uit de eerste helft der vorige eeuw van cricketers met hoge hoeden op. Zij spreken voor zichzelf.

Nu gaat met de steeds toenemende systematisering en disciplineren van het spel op de duur iets van het zuivere spelgehalte verloren. Dit openbaart zich in de scheiding tussen professionals en amateurs. De speltgroep scheidt diegenen uit, voor wie het spel geen spel meer is, en die, van hoger capaciteit, in standing beneden de spelers staan. De houding van professionals is niet meer die van spel, het spontane en zorgeloze gaat van hem niet meer op. Gaandeweg verwijderd zich in de moderne maatschappij de sport uit de zuivere spelsfeer, en wordt een element *sui generis*, niet meer spel en toch geen ernst. De sport neemt in het hedendaagse samenleven een plaats in terzijde van het eigenlijke cultuurproces, dat buiten haar omgaat.

De poging om het verwarde heden op zijn spelgehalte te beproeven leidt ons telkens weer tot tegenstrijdige conclusies. Tegenover de neiging van het spel om in ernst over te gaan, staan verschijnselen, die het tegengestelde schijnen in te houden. Occupaties, die in belang, nood of behoefte haar reden hebben, dus aanvankelijk niet de spelvorm vertonen, ontwikkelen secundair een karakter, dat men moeilijk anders dan als die van het spel kan opvatten. In het geval van de sport een spel, dat tot ernst verstijft, maar nog als spel wordt aangemerkt, in het andere een ernstige bezigheid, die tot spel ontardt, maar als ernst blijft gelden. Beide verschijnselen worden verbonden door de sterke agonale zin, die in andere vor-

men dan voorheen de wereld beheerst.

Bij het veldwinnen van die agonale zin, die de wereld de spelkant uitdrijft, is een faktor betrokken van uitwendige aard, die in de grond onafhankelijk is van de geest der beschaving, namelijk het feit, dat op elk gebied en met alle middelen het verkeer tussen de mensen zo buitengewoon veel gemakkelijker is geworden. Techniek, publiciteit en propaganda lokken overal de competitie uit, en maken de bevrediging van die aandrif mogelijk.

Toen ik enige jaren geleden een aantal bedenkelijke verschijnselen van het hedendaagse gemeenschapsleven onder de benaming Puerilisme meende te mogen samenvatten, had ik het oog op een reeks van activiteiten, waarin de mens van heden, vooral als lid van een of andere collectiviteit optredende in organisatie, zich naar maatstaven van de puberteits- of van de knapenleeftijd schijnt te gedragen. Het betrof voor een deel gewoonten die hetzij veroorzaakt of in de hand gewerkt worden door de techniek van het moderne geestelijke verkeer. Daaronder valt bijvoorbeeld de gemakkelijk bevredigde maar nooit verzadigde behoefte aan banale verstrooiing, de zucht tot grove sensatie, de lust aan massavertoon... Onder de factoren die er deel aan hebben behoren in ieder geval de intrede der halfontwikkelde massa's in het geestelijk verkeer, de verslapping der morele standaarden, en de al te grote geleidenheid, die techniek en organisatie aan de maatschappij verleend hebben. De adolescentie geesteshouding, ongebreideld door opvoeding, vormen en traditie, tracht in elk domein de overhand te krijgen, en slaagt daarin maar al te zeer.

Indien het algemene puerilisme van heden echt spel was, dan zou men daarmee de maatschappij op weg moeten zien terug naar de archaische cultuurvormen, waarin het spel een levende creatieve faktor was. Velen zullen wellicht geneigd zijn, in de voortschrijdende „recruterings” der gemeenschap inderdaad de eerste dagreis van zulk een weg terug te begroeten. Ten onrechte, schijnt het ons. In al de verschijnselen van een geest, die zijn mondigheid willig prijsgeeft, vermogen wij slechts de tekenen van dreigende ontbinding te zien. De essentiële kenmerken van het echte spel ontbreken er in, al nemen de pueriele gedragingen veelal uiterlijk de vorm van het spel aan. Om wijding, waardigheid en stijl terug te winnen, zal de cultuur andere banen moeten gaan.

JOHAN HUIZINGA

(Uit: *Homo ludens* 1938)

uitzendingen van het humanistisch verbond

vrijdag 11 augustus 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 14 augustus 22.20 uur: A. Katan: „Bij alles wat je heilig is” (Hilv. II)

vrijdag 18 augustus 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 21 augustus 22.20 uur: H. Bongers: „Is het wel zo erg?” (Hilv. II)

vrijdag 25 augustus 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)